

หลักการปรับใช้ความยืดหยุ่นทางศาสนากับความคับขันจำเป็นในการ ประกอบพิธีกรรมในระหว่างการแพร่เชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019

Principles of Religious Flexibility in Performing Prayers during the Covid-19 Crisis

อับดุลรอยะ บินเซ็ง^{1*}Abdulroya Benseng^{1*}

(Received: March 10, 2021; Revised: June 18, 2021; Accepted: July 6, 2021)

บทคัดย่อ

การระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากวิถีปกติที่หลาย ๆ คนไม่เคยพบเห็นมาก่อน ผลกระทบดังกล่าวนอกจากเกิดการเปลี่ยนด้านการดำรงชีวิตในแต่ละวันแล้ว ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนลักษณะและรูปแบบการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมอะฮ์ลุซซันนะฮ์หรือพิธีกรรมอะฮ์ลุลอิสลาม ที่บัญญัติใช้ปฏิบัติในมัสยิดเป็นหมู่คณะไม่อาจจะทำได้ เพราะพิธีกรรมคือหัวใจของศาสนารองจากคำปฏิญาณตน ซึ่งเมื่อมีความคับขันจำเป็นไม่สามารถปฏิบัติในยามปกติได้ ศาสนาให้ความยืดหยุ่นเป็นช่องทางออกของปัญหาให้ปฏิบัติตามสภาพจริงของความจำเป็นที่เผชิญอยู่ เช่น การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เป็นอันตรายส่งผลต่อการแพร่เชื้อให้เสียชีวิตหากยังคงดำเนินการตามปกติ จึงอนุมัติให้เว้นระยะห่างละเว้นการละหมาดหรือหยุดการละหมาดในมัสยิดทำการละหมาดในที่พักอาศัยของแต่ละคนได้

การลดหย่อน เปลี่ยนรูปแบบการละหมาดตามที่อยู่อาศัย ได้ปรากฏบันทึกในสำนวนอาซานของการละหมาดอะฮ์ลุซซันนะฮ์จากคำว่า “ฮัยยาอะลาเศาะลาฮ์” เป็นคำว่า “คือลลูฟิบัญญัติกุม” นักปราชญ์อิสลามมีทัศนะต่อการใช้คำนี้แตกต่างกัน บางท่านเห็นว่า “เป็นสุนนะฮ์” บางท่านเห็นว่า “เป็นวาญิบ” โดยวิเคราะห์จากสำนวนการสั่งใช้ที่ปรากฏในอัลกรุอานและในอัลสุนนะฮ์ ว่ามีความหมาย “เป็นวาญิบ” การละหมาดอะฮ์ลุซซันนะฮ์จึงเป็นวาญิบ บางท่านว่า “เป็นวาญิบกิฟายฮ์” ที่ให้ความหมาย “เป็นอันหนึ่งอันเดียว” การละหมาดอะฮ์ลุซซันนะฮ์จึงเป็นระดับ ส่วนการละหมาดอะฮ์ลุลอิสลาม บัญญัติมีเจตนารมณ์ซึ่งถึงการมีความสามารถในการมีความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติเป็นหลัก ใช้ให้

¹สถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์¹Academy of Islamic and Arabic Studies, Princess of Naradhiwas University

*Corresponding author. E-mail: abido_b@hotmail.com

ถือปฏิบัติในสิ่งที่สะดวกละเว้นสิ่งที่ลำบาก พบว่าเมื่อใดมีความคับขันจำเป็น การอนุโลมผ่อนปรนในสิ่งนั้นเกิดขึ้นสอดคล้องกับบริบทและปรากฏการณ์นั้น เพื่อรักษาชีวิต ทรัพย์สินและครอบครัวจากอันตรายที่เกิดขึ้นของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 จึงอนุมัติให้ละเว้นการละหมาดญะมาอะฮ์และละหมาดญะมาอะฮ์ในมัสยิด

คำสำคัญ: การปรับใช้ความยืดหยุ่น ความคับขันจำเป็น การประกอบพิธีการละหมาดเชื้อโรคไวรัสโคโรนา-19

Abstract

The Covid-19 pandemic has unavoidably affected people's ways of life, not only changing their daily routine, but also the ways they perform religious duties, specifically performing obligatory prayers and congregational prayers (Friday prayers). As the prayers are the second of the five pillars in Islam, it is obligatory for every Muslim man to perform the prayers collectively (known as Jama'ah) at mosque. However, Islam embodies flexibility that allows the Muslim men to either practice social distancing during the prayers at mosque or permit them to perform the prayers at home in specific circumstances such as the Covid-19 crisis.

This flexibility leads to amendment to Islamic call to prayers from the usual 'hayya alas-salah' or 'come to prayer' to 'al-salatu fi buyutikum' or 'pray in your homes'. Some Islamic scholars viewed this amendment as Sunnah or 'the practices of the prophet Muhammad'. However, some viewed this as Wajib or 'obligatory'. There are two perspectives of Islamic scholars on the Jama'ah and the Friday prayers in this circumstance. First, some scholars perceived that, according to Al-Quran and Al-Hadith, both prayers are obligatory. Second, based on some other scholars' perspectives, while the Jama'ah prayers are Al-Wajib al-Kifa'i (collective obligation), which means Nadab (recommendation), the Friday prayers are not obligatory in this circumstance for their safety and convenience. This should be taken into consideration in order to protect lives from the Covid-19 pandemic.

Keywords: Flexibility, Crisis, Performing Religious Duties, Covid-19

บทนำ

บทบัญญัติอิสลามประกอบด้วยส่วนหลักความคงที่คือการศรัทธาในหลักศรัทธาและหลักความยืดหยุ่นคือส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบศาสนกิจที่สามารถยืดหยุ่นผ่อนปรนตามสถานการณ์และตามความคั่นขันจำเป็น ปัจจุบันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 ถือเป็นโรคติดต่ออันตรายตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข, (2563) ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 137 วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ซึ่งถือเป็นโรคติดต่อร้ายแรงสามารถแพร่เชื้อได้ง่ายและรวดเร็ว ส่งผลต่อการเปลี่ยนวิถีและระบบการดำเนินชีวิตของสังคมกระทบต่อทุกภาคส่วน ทุกอาชีพ รวมถึงกระทบต่อรูปแบบการประกอบศาสนกิจด้วย เหล่านี้ถือเป็นปัญหาอุปสรรคที่มุสลิมจำเป็นต้องรู้จักปรับวิธีการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาให้แตกต่างกับปกติปฏิบัติแต่ต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของบทบัญญัติ

ปัญหาอุปสรรคนี้ไม่ได้เป็นเหตุให้มุสลิมต้องเกิดความรู้สึกลำบากในการเป็นผู้กตดีต่อพระองค์เนื่องจากอัลลอฮ์ได้ทรงปฏิเสธที่จะสร้างความเดือนร้อนลำบากให้แก่มนุษย์ ดังปรากฏในอัลกุรอาน ความว่า **“...และพระองค์มิได้ทรงทำให้เป็นการลำบากแก่พวกเจ้าในเรื่องของศาสนา...”** (อัลฮัจญ์, 22 : 78) พระองค์ได้ชี้ให้เห็นว่าพระองค์มิได้มีเจตนาสร้างความลำบากให้แก่พวกของพระองค์จนสร้างความลำบากในการประกอบอิบาดะฮ์ แต่ได้ชี้ทางออกที่สะดวกกว่า ดังปรากฏในอัลกุรอาน ความว่า **“...อัลลอฮ์ทรงประสงค์ให้มีความสะดวกแก่พวกเจ้า และไม่ทรงให้มีความลำบากแก่พวกเจ้า...”** (อัลบะเกาะเราะฮ์, 2 : 185)

ดังนั้นเมื่อปัญหาและอุปสรรคได้เกิดขึ้นมีอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินเนื่องจากการปฏิบัติภาระตามรูปแบบปฏิบัติปกติแล้ว ศาสนาได้อนุญาตให้ปฏิบัติตามสภาพจริงของปัญหาและความคั่นขันนั้นได้

อัลลอฮ์ได้ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาในสภาพที่อ่อนแอ พระองค์ทรงรอบรู้ในขีดความสามารถของมนุษย์ ทรงทราบดีว่าอะไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับมนุษย์ในการปฏิบัติภารกิจที่ได้ทรงสั่งใช้ ทรงรู้ว่าเมื่อใดเวลาไหนต้องให้การผ่อนปรนในภารกิจนั้นให้สอดคล้องกับสภาพความสามารถและบริบทที่มนุษย์กำลังเผชิญหน้า เพื่อสอดคล้องกับความสามารถดังกล่าว พระองค์ทรงกล่าวในอัลกุรอาน ความว่า **“อัลลอฮ์ทรงปรารถนาที่จะผ่อนผันให้แก่พวกเจ้าและมนุษย์นั้นถูกบังเกิดขึ้นในสภาพที่อ่อนแอ”** (อันนิสาอ์, 4:28)

เมื่อได้ก็ตามที่พระองค์ทรงทดสอบมนุษย์ด้วยบททดสอบใดแล้ว ถึงขั้นหนึ่งที่มนุษย์ไม่อาจจะใช้วิธีปกติได้ หรือไม่อาจจะแบกรับบททดสอบนั้นได้แล้ว พระองค์จะทรงลดหย่อนภาระนั้นออกไปหรือเปลี่ยนวิธีการปกติไปเป็นวิธีพิเศษ เพื่อให้มนุษย์ทั้งหลายสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ ดังปรากฏใน

อัลกุรอาน ความว่า **“...และจะปลดเปลื้องออกจากพวกเขาซึ่งภาระหนักของพวกเขาและห่วงคอที่ปรากฏอยู่บนพวกเขา...”** (อัลอะรอฟ, 7:157) และความว่า **“ไม่เป็นการลำบากใจอันใดแก่ท่านนบีในสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดให้แก่เขา...”** (อัลฮัชชาบ, 33:38)

ปัญหาอุปสรรคเป็นการทดสอบความเข้มแข็ง การมีสติปัญญาและความอดทนของมนุษย์ว่าผู้ใดสามารถใช้สติปัญญาศึกษาเรียนรู้ค้นหาทางออกของปัญหาด้วยวิธีการที่ดีกว่า อดทนไม่กระวนกระวายกระเลื่องกระสั่น ต่ำท้ออุปสรรคที่เกิดขึ้น จนไม่อาจบริหารจัดการอุปสรรคนั้นได้ จะเห็นว่บางคนขาดความอดทนจนคลุ้มคลั่ง ขาดสติ กระทั่งนำชีวิตตนเองหรือชีวิตของผู้อยู่ใต้ปกครองสู่ความหายนะ สู่ความพินาศด้วยการกระทำเช่นนั้น ซึ่งขัดแย้งกับคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างชัดเจนดังปรากฏในอัลกุรอาน ความว่า **“และพวกเจ้าจงบริจาคนในทางของอัลลอฮ์และจงอย่างโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ และจงทำความดีเถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงชอบผู้ทำดีทั้งหลาย”** (อัลบะเกาะเราะฮ์, 2:195)

นิยามความคับขันจำเป็น

ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทุกคนได้ฝ่าฟัน คือตัวคัดกรองหรือตัวคัดแยกที่ดีที่สุด ว่าผู้ใดมีความอดทนในความเป็นมนุษย์ที่ดีสมควรได้รับการเลื่อนตำแหน่งรับผลการตอบแทนที่ดีเลิศกว่ากัน อัลลอฮ์ได้ทรงแนะแนวทางออกสำหรับผู้ที่กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาอุปสรรคด้วยวิธีการที่เห็นว่าดีที่สุดสำหรับการดูแลความปลอดภัยและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของตนหรือสิทธิประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิประโยชน์ด้านการรักษาไว้ซึ่งชีวิต ทรัพย์สิน สติปัญญา ชื่อเสียงเกียรติยศ และศาสนาหรืออย่างใดอย่างหนึ่งในห้าประการนั้น การรักษาปัจจัยหลักสำคัญห้าอย่างนี้ถือเป็นสิทธิขั้นสำคัญ ในเมื่อปัญหาอุปสรรคเข้ามามีการส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพการดำเนินชีวิตที่ปกติ กระทั่งต่อการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคลหรือของสังคมโดยรวม ความอันตรายหรืออุปสรรคอาจส่งผลกระทบต่อหนึ่งหรือทั้งหมดของปัจจัยหลักสำคัญห้าอย่างดังกล่าวข้างต้น ท่านนบีได้เตือนสติให้แก่บรรดาประชาชาติของท่านผ่านหะดีษบทหนึ่งบันทึกในตำราอัลมุวัฏฏะฮ์ของอิหม่าม Malik bin Anas (2016) ท่านนบีได้กล่าวความว่า **“เมื่อพวกเจ้าทราบว่พื้นที่ใดมีโรคติดต่อ จงอย่าได้เข้าไปในพื้นที่นั้น และหากเจ้าอยู่ในพื้นที่นั้นก็จงอย่าได้ออกจากพื้นที่”** ท่านอัมรฺ บิน ยะหยา อัลมาชะนียกกล่าวว่าเขาได้ยินมาจากบิดาของเขาบอกว่า ท่านเราะสูลได้กล่าวความว่า **“อย่าได้ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และอย่างได้ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น”** (Ibn Majah, n.d.)

ปัจจุบันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้กลายเป็นปัญหาอุปสรรคหนึ่ง กล่าวคือ ชีวิตหนึ่งจำเป็นต้องประสบกับสิ่งที่เป็นอันตรายหรือคิดว่าอาจต้องประสบกับสิ่งนั้นหากขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจังให้ถูกต้องตามหลักการแล้ว จะส่งผลทำให้สูญเสียเสถียรภาพของหลักความจำเป็น ห้าประการข้างต้น สิ่งนั้นเรียกว่า “**ความคับขันจำเป็น**” หรือ “**ความจำเป็น**” ในภาษาอาหรับเรียกว่า “**อฏฺฎะเราะฮะฮฺ**” โดยเฉพาะประเด็นการประกอบศาสนกิจในช่วงเวลาการแพร่เชื้อของไวรัสโคโรนา 2019 เป็นเหตุให้เกิดความคับขันจำเป็น นักปราชญ์มุสลิมได้ให้นิยามความคับขันจำเป็นในมุมมองที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของยุคสมัยที่ผู้ให้คำนิยามดำเนินชีวิตอยู่ในที่นี้จะนำเสนอคำนิยามความคับขันจำเป็นหรืออฏฺฎะเราะฮะฮฺที่นักปราชญ์มุสลิมได้นิยามไว้ดังนี้

1. นักปราชญ์สำนักหะนะฟียะฮฺได้ให้ความหมายของความคับขันจำเป็น ดังนี้

Al – Razee (1992) คือ “การอนุมัตินั้นให้กระทำในทุกมิติของความคับขันจำเป็นที่ปรากฏต่อสิ่งนั้น” คับขันจำเป็น “คือการกลัวสูญเสียชีวิตหรืออวัยวะใดบางส่วนหากไม่รีบบริโภคสิ่งต้องห้าม” Al – Jurjani (1938) คือ “ความยากลำบากจากความคับขันจำเป็น ที่ไม่อาจปกป้องจากมันได้” Ali Haidar (2003) คือ “สภาวะการณ์จำเป็นที่ต้องใช้สิ่งต้องห้ามทางบทบัญญัติเพื่อการประทอนชีวิต”

2. นักปราชญ์สำนักมาลิกียะฮฺได้ให้ความหมายของความคับขันจำเป็น ดังนี้

Ibn Juza (n.d.) คือ “การกลัวเสียชีวิต” Al– Dardir, (n.d.a) คือ “การกลัวพินาศ” คือ “การรักษาชีวิตจากความพินาศหรือความเดือดร้อน” Muhammad Alish (n.d.) คือ “กลัวการเสียชีวิตกับเหตุการณ์ที่เชื่อว่าเช่นนั้น หรือคาดการณ์ว่าจะส่งผลให้เสียชีวิต”

3. นักปราชญ์สำนักอัสชาฟียะฮฺได้ให้ความหมายของความคับขันจำเป็น ดังนี้

Al – Ansari (1991) คือ “เรื่องที่ประสบกับมนุษย์ที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงไปได้” ส่วนท่าน Al –Ma’nawi (1990) คือ “สิ่งที่มีความเกี่ยวพันกับความจำเป็นต่อสิ่งนั้นถึงระดับขั้นคับขัน ทั้งนี้เพื่อดำรงไว้ซึ่งศาสนา ชีวิต สติปัญญา เชื้อสายวงศ์ตระกูล ทรัพย์สิน และเกียรติยศ”

4. นักปราชญ์ร่วมสมัยได้ให้ความหมายของความคับขันจำเป็น ดังนี้

Abu Zahrah (1958) คือ “ความกลัวต่อชีวิต เมื่อไม่บริโภคสิ่งที่ต้องห้าม หรือเกรงว่าจะสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมด” ส่วนท่าน Al – Zuhaili (1985) คือ “สำหรับบุคคลที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์หรือสภาวะการณ์อันตรายที่ยากลำบากอย่างรุนแรงสาหัส ซึ่งกลัวว่าจะนำสู่ความหายนะหรือความเดือดร้อนแก่ชีวิต อวัยวะร่างกาย ชื่อเสียงเกียรติยศ สติปัญญา และทรัพย์สินเงินทอง เช่นนี้เป็นที่อนุมัติให้กระทำการใดที่ต้องห้ามได้ หรือละเว้นปฏิบัติสิ่งวาญิบ หรือชะลอการปฏิบัติสิ่งวาญิบ ทั้งนี้เพื่อตัดเป่าอันตรายให้ออกพ้นจากไป ด้วยการวิเคราะห์ภายใต้กรอบข้อจำกัดของบทศาสนบัญญัติ”

จากความหมายของความคับขันจำเป็นข้างต้นจะเห็นว่านักปราชญ์บางท่านได้เน้นการให้คำนิยามถึงการรักษาชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยจากความคับขันจำเป็น ด้านการขาดแคลนอาหารที่เป็นปัจจัยยังชีพหลัก เช่น Ali Haidar (2003) กล่าวว่า คือ **“สภาวะการณ์จำเป็นที่ต้องใช้สิ่งต้องห้ามทางบทบัญญัติเพื่อการประทานชีวิต”** และ Abu Zahrah (1958) กล่าวว่าคือ **“ความกลัวต่อชีวิต เมื่อไม่บริโภคสิ่งต้องห้าม หรือเกรงว่าจะสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมด”** เมื่อได้มีเหตุการณ์บังคับจนต้องบริโภคโภคทรัพย์หะรอม โดยมีได้กล่าวถึงเหตุการณ์อื่น ๆ ที่อาจส่งผลทำให้สูญเสียชีวิตได้ หากไม่เปลี่ยนกลยุทธ์การดำเนินชีวิตตามบริบทอื่นตามข้อบัญญัติของศาสนา

นิยามที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะต่างกับ Al –Razee (1992) ที่กล่าวถึง **“การอนุมัติให้กระทำในทุกมิติของความคับขันจำเป็นที่ปรากฏต่อสิ่งนั้น”** Al – Jurjani (1938) คือ **“ความยากลำบากจากความคับขันจำเป็น ที่ไม่อาจปกป้องจากอันตรายนั้นได้”** Ibnu Juz'a (n.d.) คือ **“การกลัวต่อการเสียชีวิต”** Al-Dardir (n.d.a) คือ **“ความกลัวพินาศ”** Al-Dardir (n.d.b) กล่าวในตำรา Sharh al – Dhagir คือ **“การรักษาชีวิตจากความพินาศหรือความเดือดร้อน”** Muhammad Alish (n.d.) คือ **“กลัวการเสียชีวิต เชื่อว่าจะเกิดเช่นนั้น หรือคาดการณ์ว่าจะส่งผลให้เสียชีวิต”** Al – Ansari (1991) คือ **“เรื่องที่เหมาะสมกับมนุษย์จากกำหนดการณ์ของอัลลอฮ์ที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงไปได้”** Al – Ma'nawi (1990) คือ **“คือสิ่งที่มีความเกี่ยวพันกับความจำเป็นต่อสิ่งนั้นถึงระดับขั้นค้ำขัน ทั้งนี้เพื่อดำรงไว้ซึ่ง ศาสนา ชีวิต สติปัญญา เชื้อสายวงศ์ตระกูล ทรัพย์สิน และเกียรติยศ”** Al – Zuhaili (1985) คือ **“บุคคลที่ต้องเผชิญเหตุการณ์หรือสภาวะการณ์อันตรายที่ยากลำบากอย่างรุนแรงสาหัส ซึ่งเกรงกลัวว่าจะนำสู่ความหายนะหรือความเดือดร้อนถึงแก่ชีวิต อวัยวะของร่างกาย ชื่อเสียงเกียรติยศ สติปัญญา และทรัพย์สินเงินทอง เช่นนี้ถือเป็นที่ยอมรับให้กระทำการใดที่ต้องห้ามได้ หรือละเว้นปฏิบัติสิ่งวาญิบ หรือชะลอการปฏิบัติสิ่งวาญิบได้ ทั้งนี้เพื่อปิดเป่าอันตรายให้พ้นจากไป ด้วยการวิเคราะห์ภายใต้กรอบข้อจำกัดของบทศาสนบัญญัติ”**

จะเห็นว่าเป็นความหมายของนิยามข้างต้นพบว่าคำนิยามของ Al – Zuhaili (1985) มีความครอบคลุมในทุกด้านของอุปสรรคความคับขันจำเป็นในสถานการณ์ปัจจุบันของการแพร่เชื้อโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งอาจจะส่งผลให้สูญเสียเสถียรภาพของการดำเนินชีวิตอย่างปกติไปสู่ความไม่ปกติ หรืออาจจะส่งผลให้เกิดการเสียชีวิตได้

การปรับใช้หลักความค้ำจັນจำเป็น

โรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้สำแดงพิษและอันตรายที่สามารถคร่าชีวิตของมนุษย์มาเป็นจำนวนนับหมื่นนับแสนคน เหล่านั้นสามารถพิสูจน์ทราบได้ในลักษณะข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อสายตา หรือที่เรียกในภาษาอาหรับว่า **“อิลมุญยะกินและอัญญุลยะกิน”** ในการนี้มหาวิทยาลัยจอห์นส์ฮอปกินส์ (2563) ได้รายงานเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2563 ว่าองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เป็นการระบาดใหญ่หรือ Pandemic หลังจากเชื้อได้ลุกลามไปอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคของโลก

จะเห็นว่าด้วยความอันตรายในลักษณะนี้ส่งผลทำให้ศาสนาได้สั่งห้ามผู้ศรัทธาอย่าได้โยนตัวเองเข้าสู่อันตรายหรือความพินาศ ดังปรากฏในอัลกุรอานอัลลอฮ์กล่าวความว่า **“และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของอัลลอฮ์และจงอย่างโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ และจงทำความดีเถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงชอบผู้ทำดีทั้งหลาย”** (อัลบะเกาะเราะฮะฮ์, 2:195) และวจนของท่านนบีความว่า **“อย่าได้ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และอย่าได้ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น”** (Ibn Majah, n.d.) นอกจากนั้นแล้วท่านอิหม่าม Sharkasi (1988) ยังได้กล่าวว่า “การผดุงไว้ซึ่งการดำเนินชีวิตให้อยู่ดี ปลอดภัยจากภัยอันตรายนั้นเป็นเจตนารมณ์หลักที่ศาสนาได้วางรากฐานของการบัญญัติบทศาสนบัญญัติ” ส่วนท่าน Al – Ghazali (1322) กล่าวว่า “การผดุงไว้ซึ่งประโยชน์ที่ศาสนาหมายความถึง คือการปกป้องรักษาไว้ซึ่งปัจจัยหลักห้าประการ คือการรักษาไว้ซึ่งชีวิต ศาสนา สติปัญญา เกียรติยศ ชาติตระกูล และทรัพย์สิน จะเห็นว่าทุกอย่างที่เข้ารอบการปกป้องปัจจัยหลักห้าประการนั้น ถือว่าเป็นการรักษาประโยชน์ของศาสนาทั้งนั้น ในทางกลับกันอะไรที่เป็นเหตุให้เกิดการสูญหายเสียหายซึ่งหลักห้าประการที่ว่านั้น ถือว่าเป็นการบ่อนทำลายในสิ่งต้องห้าม ต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้นทั้งทางตรงและทางอ้อม”

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ส่งผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม เช่น การละหมาด ฟรฎูห้าเวลาแบบญะมาอะฮ์และการละหมาดญะมาอะฮ์ ศาสนาได้บัญญัติให้บุรุษเพศร่วมทำการละหมาดญะมาอะฮ์ที่มัสยิด แต่เมื่อใดที่มีเหตุการณ์ความค้ำจันจำเป็นได้เข้ามากระทบต่อวิถีชีวิต วิถีปฏิบัติปกติ จึงเป็นเรื่องยากที่ทุกคนจะสามารถทำใจยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงใหม่นั้นได้ เช่น ครั้นเมื่อสำนักงานจุฬาราชมนตรี (2563) ได้มีประกาศมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ว่าด้วยเรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid – 19) ว่าด้วยเรื่องการละหมาดวันศุกร์ การละหมาดญะมาอะฮ์และการจัดกิจกรรมและการรวมตัวกันเป็นกลุ่มสำหรับในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและในพื้นที่ที่รัฐบาลประกาศห้ามรวมตัว ฉบับที่ 1/2563

ให้หลีกเลี่ยงการทำกิจกรรมศาสนาในสถานที่ชุมนุมเป็นจำนวนมากตามคำแนะนำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากไม่หลีกเลี่ยงออกจากกิจกรรมเช่นนั้น ถือเป็นการโยนตนเองเข้าหาความพินาศที่ต้องห้าม ตามปรากฏในอัลกุรอานความว่า **“และพวกเจ้าจงบริจาคในทางของอัลลอฮ์และจงอย่างโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ และจงทำความดีเถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงชอบผู้ทำดีทั้งหลาย”** (อัลบะเกาะเราะฮะฮ์, 2:195) ซึ่งสำนักงานจุฬาราชมนตรีได้มีประกาศห้ามจัดทำกิจกรรมละหมาดในมัสยิดบนพื้นฐานของความคับขันจำเป็นสอดคล้องกับทัศนะของบรรดานักปราชญ์อิสลามข้างต้น **“ดังนั้นผู้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานจุฬาราชมนตรีนั้นวาญิบต้องถือปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด”** เพราะถือว่าเป็นคำสั่งที่มีความชอบธรรมในหลักการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม เนื่องจากจุฬาราชมนตรีเป็นผู้นำสูงสุดในการบริหารกิจการศาสนาอิสลามและบริหารมุสลิมในประเทศไทย เรียกว่า **“อัลฮากิมอัชชะรีอี”** มีอำนาจในการออกคำสั่งกำหนดว่าเป็นสถานะคับขันจำเป็น อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ เวลา สถานที่การประกอบศาสนกิจ (Abu Sulaiman, 1423) ปรากฏในตำราเศาะฮิฮมุสลิมหะดีษท่านอิบนุซิรินกล่าวความว่า “ท่านอิบนุอับาสกล่าวแก่ผู้ทำอาซานในวันซึ่งฝนตกหนัก เมื่อเจ้ากล่าวภายหลังคำว่า “อัชฮาดุอันนามูฮัมมัดเราะฮ์สุลุลลอฮ์” เจ้าอย่าได้กล่าวคำว่า “ฮัยยาอะลาศอลาฮ” แต่เจ้าจงกล่าวคำว่า “คือลลูฟีบุญติกุม” แต่ประหนึ่งที่เกิดขึ้น ผู้ศรัทธาไม่พอใจกับสำนวนนั้น จึงเอ่ยตอบว่า “การนี้มันเคยมีการปฏิบัติมาแล้วก่อนหน้านี้โดยผู้ที่ทรงเกียรติยิ่งกว่าฉันเสียอีก (ท่านนบี) พลางกล่าวว่า แท้จริงการละหมาดวันศุกร์นั้นเป็นข้อบังคับ (วาญิบ) ก็จริงอยู่ แต่ทว่าฉันไม่ชอบที่จะเพิ่มความลำบากแก่พวกเจ้าด้วยการเดินลุยโคลนและย่ำพื้นที่ลื่นแฉะและด้วยหนองน้ำมาละหมาดที่มัสยิด” (Muslim, 699:1991)

ทัศนะของนักวิชาการต่อการใช้สำนวน “คือลลูฟีบุญติกุม”

การใช้สำนวนกล่าวอาซานด้วยคำว่า **“คือลลูฟีบุญติกุม”** นักปราชญ์อิสลามได้มีทัศนะและความเห็นต่อการใช้สำนวนนี้ต่างกัน สามารถแบ่งประเด็นความเห็นต่างออกเป็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้สำนวนกล่าวอาซานด้วยคำว่า **“คือลลูฟีบุญติกุม”** มีสุกมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สำนวนนี้ในขณะยกเสียงอาซานเชิญชวนมาทำการละหมาดดังนี้

ทัศนะเกี่ยวกับสุกมการใช้สำนวน **“คือลลูฟีบุญติกุม”** นักปราชญ์อิสลามได้มีทัศนะที่เห็นต่างกันดังนี้ (Al – Ammari, 1440)

ทัศนะที่ 1 เห็นว่า “เป็นสุนนะฮ์” เป็นทัศนะของญุมฮูรอุลอุลามาอู

ทัศนะที่ 2 เห็นว่า “เป็นวาญิบ” เป็นทัศนะของอิบนุฮัซมิ

ประเด็นที่ 2 จำนวนนี้สามารถใช้ได้ทั้งในกรณีการละหมาดควบและการละหมาดปกติ เช่น เวลาละหมาดฟรฎูซุบฮี เนื่องด้วยภาวะฝนตก พายุลมแรง อากาศหนาวจัด ส่วนหากเป็นเวลาที่ฝนตก ผู้ยกอาซานจะต้องกล่าวด้วยจำนวนนี้ก่อนที่ผู้คนจะเดินออกจากที่พักอาศัยไปละหมาดที่มัสยิด

ประเด็นที่ 3 จำนวนนี้ใช้เฉพาะในระหว่างเดินทางหรือได้ทั้งสองกรณี มีความเห็นดังนี้

ทัศนะที่ 1 เจาะจงเฉพาะระหว่างการเดินทาง เนื่องจากมีรายงานการใช้

ทัศนะที่ 2 ไม่เฉพาะเจาะจงใช้ในระหว่างการเดินทางเท่านั้น Al – Ammari (1440) ได้ยกความเห็นของท่าน Al- Zarqani ที่เห็นว่านักปราชญ์ส่วนใหญ่มีความเห็นเป็นเช่นนี้

ทัศนะที่เห็นว่ามีความถูกต้อง คือทัศนะที่ 2 เห็นว่าการละทั้งละหมาดญะมาอะฮ์นั้นคือกลุ่มคนที่มีความจำเป็นและความจำเป็นนั้นมีได้ทั้งในระหว่างการเดินทางหรืออยู่กับที่พักตามที่ Al – Ammari (1440) ได้ยกความเห็นของท่าน Al – Qatalani และท่านอื่น ๆ กล่าวว่า ท่านอะบิดาวูดกล่าวว่า ครั้งเมื่อผู้ยกเสียงอาซาน ได้ยกเสียงเรียกในขณะที่ท่านเราะสูลุลลอฮ์อยู่ ณ นครมะดีนะฮ์ในค่ำคืนที่ฝนตกซึ่งสภาพอากาศของวันรุ่งขึ้นมีอากาศเย็น จะเห็นว่าท่านเราะสูลุลลอฮ์ไม่ได้อยู่ในระหว่างการเดินทางเป็นแต่อย่างใด ดังปรากฏรายงานของท่านอิบนุอุมร์ เราะเคียลลอฮ์ฮุมา ได้ยกเสียงอาซานในค่ำคืนที่อากาศหนาวจัด ณ เมือง Dajnan ด้วยจำนวนว่า “คือลลฟีบัญญัติกุม” ในช่วงสมัยของท่านเราะสูลุลลอฮ์ในค่ำคืนที่อากาศหนาวจัด ยามฝนตกในระหว่างการเดินทาง ท่านอัมรฺ บิน เอาซ ท่านอัมรฺ บินเอาซกล่าวว่า “มีชายจากชาวชะกัฟได้บอกเราว่า เขาเคยได้ยินผู้ยกเสียงอาซานของท่านบี ในท่ามกลางคืนที่ฝนตกด้วยจำนวนเดียวกัน”

เมื่อใดที่มีความคับขันจำเป็นเกิดขึ้น อิสลามได้ให้การผ่อนปรนสามารถทำการละหมาดในที่พักงดเว้นการออกไปละหมาดที่มัสยิด ด้วยเหตุผลเพื่อรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและอื่น ๆ ในหลาย ๆ มิติของบทศาสนบัญญัติ พบว่าในท่ามกลางการบังคับใช้แล้วยังได้สอดคล้องความสะดวกและทางออกไว้อีกด้วย ท่านหญิงอะอาอิชะฮ์กล่าวว่าความว่า “ท่านเราะสูล ไม่ทรงให้เลือกปฏิบัติระหว่างสองสิ่ง เว้นแต่ทรงให้เลือกปฏิบัติในสิ่งที่สะดวกกว่า” (Al-Tirmizi, 1996) จากท่านญาบิร บิน อัลดุลลอฮ์ ท่านบีกกล่าวว่าความว่า “ฉันถูกส่งมาด้วยความอ่อนโยน เอื้อเฟื้อ” (Ahmad, 1996)

สุกการละหมาดญะมาอะฮ์และละหมาดญุมอะฮ์

ในท่ามกลางอันตรายของเชื้อติดต่อที่อาจส่งผลทำให้เกิดการติดต่อกระจายเชื้อจากการร่วมชุมนุมการละหมาดแบบญะมาอะฮ์และละหมาดญุมอะฮ์ในมัสยิดหรือด้วยความคับขันจำเป็น มีความเกี่ยวข้องกับสุกของการละหมาดดังกล่าว นักปราชญ์อิสลามมีความเห็นดังนี้

1. **สุกมการละหมาดญะมาอะฮ์** ประเด็นการละหมาดแบบญะมาอะฮ์ บรรดานักปราชญ์อิสลามมีทัศนะต่อประเด็นนี้สรุปได้ดังนี้

(1.1) ท่าน Al – Shawkani (1982) Ibn Qudamah (1984) และ Ibn Taimiah, (2004) กล่าวว่า เป็นทัศนะของ Ataa’ , Abu Zar, Ahmad และ Ibn Hazmi ว่าสำนวนสั่งใช้ที่ปรากฏในอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์นั้นเป็น**วาญิบ** ดังนั้นการละหมาดญะมาอะฮ์จึงเป็น**วาญิบ**

(1.2) ท่าน Al –Kasani (2003) Al –Sarkhasri (1421) และ Al – Nawawi (n.d.) เป็นทัศนะของญุมฮูร Abu Hanifah, Malik, และ As– Shafie ว่าไม่ได้เป็นวาญิบอัยนีย์ แต่เป็นวาญิบกิฟายีย์ จึงเห็นว่าสำนวนสั่งใช้นั้นมีความหมายเป็น**อันนะดับ**

ทัศนะที่เห็นว่ามีควมเราะฎิฮ (ถูกต้อง) คือ ทัศนะของญุมฮูร เห็นว่าสำนวนสั่งใช้มีความหมายเป็นอันนะดับ ท่านอูวัยฎะฮ์ อูสมาน ประธานสภาอุละมาอ์แห่งประเทศอียิปต์กล่าวว่าทางสภาอุละมาอ์ได้ออกคำวินิจฉัยอนุมัติห้ามทำการละหมาดญะมาอะฮ์ที่มีสยิด (Yaman Talaat, 2020) ท่าน Ali al– Qurrah Daghi (2020) ประธานสมพันธ์อุละมาอ์โลกได้ประกาศ ระบุประชาชนและผู้อยู่อาศัยในประเทศซาอุดีอาระเบียทำอุมเราะฮ์และฮัจญ์เป็นการชั่วคราว นั้นหมายถึงญะมาอะฮ์ในจำนวนคนมาก ๆ

2. **สุกมการละหมาดญุมอะฮ์** เป็นวาญิบโดยมติเอกฉันท์ ซึ่งไม่ปรากฏทัศนะใดว่าเป็นอย่างอื่น หมายความว่าทุกคนที่ครบเงื่อนไขต้องถือปฏิบัติ ยึดตามตัวบทหลักฐานที่อัลลอฮ์ทรงกล่าวในอัลกุรอานกล่าวถึงคำสั่งใช้ให้ทำการละหมาดญุมอะฮ์ว่า **“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย เมื่อได้มีเสียงร้องเรียก (อะซาน)เพื่อทำละหมาดในวันศุกร์ ก็จงรีบเร่งไปสู่การรำลึกถึงอัลลอฮ์ และจงละทิ้งการค้าขายเสีย นั้นเป็นการดีสำหรับพวกเจ้า หากพวกเจ้ารู้”** (อัลญุมอะฮ์, 62:9) อับดุลลอฮ์ บินอุมร์และอะบูซุรัยเราะฮ์ กล่าวว่า เขาทั้งสองได้ยินท่านเราะสูลุลลอฮ์กล่าวบนมิมบร (บัลลังค์) หมายความว่า **“ผู้คนที่ยุติให้การละหมาดญุมอะฮ์จนในที่สุดอัลลอฮ์จะทรงปิดผนึกหัวใจของพวกเขา แล้วพวกเขาจะต้องตกอยู่ในสภาพของผู้ที่ถูกลืมนั่น”** (Muslim, 591:1991) การละเว้นละหมาดญุมอะฮ์ที่มีสยิดโดยทำการละหมาดฟารฎุซซันน ที่พักอาศัยมีเหตุผล ดังนี้ (Ali al– Qurrah Daghi, 2020) Abu Sulaiman (1423)

(2.1) อิสลามให้ความสำคัญถึงความสามารถ ความปลอดภัยและความสะดวกของผู้ปฏิบัติศาสนกิจเป็นหลักในการปฏิบัติตามคำสั่งใช้โดยได้สงวนความปลอดภัย ดังที่อัลลอฮ์กล่าวว่า **“...และพวกเจ้าจงอย่าโยนตัวของพวกเจ้าสู่ความพินาศ...”** (อัลบะเกาะเราะฮ์, 2:195) หมายความว่า **“...และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ”**

(อันนิสาอู, 4:29) ความว่า “...พระองค์ทรงคัดเลือกพวกเจ้า และพระองค์มิได้ทรงทำให้เป็นการลำบากแก่พวกเจ้าในเรื่องศาสนา...” (อัลฮัจญ์, 22:78) ความว่า “...อัลลอฮ์ทรงประสงค์ให้มีความสะดวกแก่พวกเจ้า และไม่ประสงค์ให้มีความลำบากแก่พวกเจ้า...” (อัลปะเกาะเราะฮ์, 2:185)

(2.2) เมื่อใดที่มีเหตุคับขันจำเป็นปรากฏขึ้นมาในสถานที่ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ศาสนิกชนจะต้องไม่ถูกถือปฏิบัติในรูปแบบปกติแต่ทรงให้อำนวยความสะดวก ทางออกแทนจากความลำบาก ท่านเราะสูลกล่าว ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงปรารถนาให้เจ้ายึดปฏิบัติรุกะฮะฮ์ トラบที่ไม่ทำให้เกิดการละเมิด” (Ahmad, 1996) และความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงปรารถนาให้เจ้ายึดปฏิบัติด้วย รุกะฮะฮ์เช่นเดียวกับปรารถนาให้เจ้ายึดปฏิบัติด้วยอะคิมะฮ์” (Ibn Hibban, n.d.)

(2.3) สาเหตุที่อนุมัติให้ละทิ้งการละหมาดแบบญะมาอะฮ์ คือ ความกลัว ไม่ว่าจะความกลัวนั้น อาจส่งผลเสียต่อชีวิต ทรัพย์สิน และครอบครัว ความหมายในที่นี้หมายถึงความกลัวเนื่องจากการแพร่เชื้อโรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 ลักษณะนี้จึงอนุมัติให้ละทิ้งการละหมาดญะมาอะฮ์

(2.4) เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่ให้ประสบอันตรายจากโรคที่เกิดจากการรวมตัวของสังคมหรือการชุมนุมจึงจำเป็นต้องระงับการละหมาดญะมาอะฮ์

(2.5) ใช้ให้บริหารจัดการแยกผู้ป่วยออกจากสังคมผู้ปกติ และห้ามมิให้ผู้ปกติเข้าคลุกคลีกับผู้ป่วย ท่านเราะสูลกล่าวความว่า “ห้ามนำผู้ป่วยติดเชื้อเข้าไปยังผู้ปกติ” (Al – Bukhari, 2002)

(2.6) อิสลามยังใช้ให้ปฏิบัติการคัดแยกผู้ป่วยออกจากกลุ่มคนปกติ ดังปรากฏการห้ามจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ห้ามเข้าไปในอาณานิเวศ ณ ที่มีการแพร่ของเชื้อโรค ท่านอับดุลเราะห์มาน บินอาฟ กล่าวความว่า ท่านเราะสูลได้กล่าว ความว่า “เมื่อใดที่พวกเจ้าทราบข่าวการแพร่เชื้อของโรคใด ณ ที่ใดแล้ว พวกเจ้าจงอย่าได้เข้าไป แล้วเมื่อใดโรคได้เกิดขึ้น ณ พื้นที่ของเจ้าแล้วก็จงอย่าได้ออกไปจากที่นั่น” (Al– Bukhari, 2002)

ตามสภาพจริงคือผู้ใดที่อยู่ในสถานที่ ๆ มีโรคติดต่อระบาดห้ามออกจากพื้นที่นั้นสู่พื้นที่อื่นและห้ามมิให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ๆ ไม่มีโรคติดต่อเข้าไปยังพื้นที่ ๆ มีโรคติดต่อ ดังที่ท่านอุมร์ได้ปฏิบัติจากคำกล่าวของท่านอะบูอับยะฮ์แก่ท่านอุมร์ ความว่า “หรือท่านจะหนีจากการกำหนดการที่อัลลอฮ์ได้ทรงกำหนดแล้วกระนั้นหรือ ท่านอุมร์โกรธ แล้วพูดว่า หากเป็นคนอื่นที่พูดเช่นนี้ ไม่ใช่ท่านแล้วละก็ ท่านอะบูอับยะฮ์ แล้วพลาญพูดขึ้นต่อว่า “ไม่ใช่เป็นการปลีกออกจากกำหนดการหนึ่งไปสู่อีกกำหนดการณ์หนึ่งกระนั้นหรือ” (Al– Bukhari, 2002)

ขั้นตอนปฏิบัติในการห้ามการรวมตัวโดยเฉพาะการระงับละหมาดญะมาอะฮ์และละหมาดญุมอะฮ์ในมัสยิดนั้นจำเป็นต้องตระหนักในขั้นตอนต่อไปนี้

1. ต้องชี้แจงถึงโทษและอันตรายของการรวมตัวและผลเสียที่จะตามมาในภายหลัง
 2. คำประกาศห้าม ต้องเป็นคำประกาศจากฝ่ายที่รับผิดชอบโดยตรง ฝ่ายที่มีอำนาจสั่งการโดยชอบด้วยกฎหมายของเมืองหรือประเทศนั้น ๆ
 3. ต้องมั่นใจในประโยชน์หรือโทษที่จะบังเกิดมาจริง โดยต้องปราศจากการคาดเดาที่เลื่อนลอย
 4. คำสั่งห้ามรวมตัวชุมนุมนั้นต้องมีความครอบคลุมทุกภาคส่วน ครอบคลุมทุกที่ ไม่จำกัดที่หรือจำกัดเวลาเป็นการเฉพาะ เช่น จำกัดเฉพาะมัสยิดอย่างนี้เป็นต้น
 5. เมื่อสั่งระงับทำการละหมาดญุมอะฮ์ที่มัสยิด ก็ให้ทำการละหมาดพัรฎุซซุรี ณ ที่พักอาศัยแทน จะเทียบได้กับการละหมาดญุมอะฮ์ จะไม่ใช่แก่ผู้ที่อยู่ในระหว่างการเดินทาง แต่เขายังคงต้องทำการละหมาดซุรี เพราะยังคงสภาพบังคับอยู่ จึงบังคับให้ทำการละหมาดซุรีแทนการละหมาดญุมอะฮ์
 6. ไม่อาจถือปฏิบัติตามแนวทางของพื้นที่อื่น เนื่องจากแต่ละพื้นที่ แต่ละเมืองแต่ละประเทศ มีสภาพจริงและปรากฏการณ์จริงที่ต่างกัน
 7. หากสามารถปฏิบัติตามการละหมาดญุมอะฮ์ด้วยจำนวนคนละหมาดน้อย ๆ โดยที่ไม่ก่อเกิดความเดือดร้อน หรืออันตรายต่อผู้อื่น และไม่เป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับของประเทศแล้วถือว่าเป็นการดีกว่าการระงับ (ซึ่งแต่ละสำนักคิดมีความต่างในการกำหนดจำนวน)
- เงื่อนไขโดยรวมในการปรับใช้หลักเกณฑ์ความคับขันจำเป็นตามหลักกฎหมายอิสลาม มีดังนี้ (Abu Sulaiman, 1423)
1. ความคับขันจำเป็นยังต้องคงมีอยู่ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสุกมของผู้ปฏิบัติได้จริง ต้องปราศจากการคาดเดา
 2. ผู้ที่ปฏิบัติสิ่งต้องห้ามนั้นต้องเป็นผู้ที่กฎหมายได้ให้ช้อยกเว้น ผ่อนปรน
 3. ให้ถือปฏิบัติตามกรอบข้อผ่อนปรนเท่านั้น เมื่อใดที่สถานการณ์ได้กลับสู่ปกติ ถือเป็นการยุติข้อผ่อนปรนที่ว่่านั้น

บทสรุป

ความคับขันจำเป็นสามารถลดหย่อนเปลี่ยนรูปแบบปกติเป็นรูปแบบพิเศษ สามารถละหมาดตามที่พักอาศัยได้ ส่วนการละหมาดญุมอะฮ์และการละหมาดญุมอะฮ์เป็นเจตนารมณ์ของบทบัญญัติ ซึ่งถึงการมีความสามารถและความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติเป็นหลักในการใช้ให้ถือปฏิบัติและให้ถือปฏิบัติในสิ่งที่มีความสะดวกและง่ายกว่า ละเว้นสิ่งที่ยุ่งยาก ด้วยเพราะเหตุความจำเป็นคับขันนั้น จึงเป็นเหตุให้เกิดการอนุโลมในการไม่ถือปฏิบัติด้วยวิธีการปกติ แต่อนุญาตให้ถือปฏิบัติด้วยวิธีอื่นแทน ตามบริบท

ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้โดยมีเจตนาเพื่อรักษาชีวิต ทรัพย์สินและครอบครัว จากอันตรายของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 หรือด้วยเหตุอื่น ๆ ทั้งนี้ **“ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานจุฬาราชมนตรีเป็นการเฉพาะ คำสั่งที่ออกมานั้นถือว่าวาญิบต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด”** เพราะอยู่ในฐานะ **“อัลฮากิมอัลซารีย”** มีอำนาจโดยชอบธรรมในการออกคำสั่ง ใช้ปฏิบัติหรือห้ามปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของมุสลิมในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ข้อมูลหลักการปรับใช้ความยืดหยุ่นทางศาสนากับความคับขันจำเป็นในการประกอบภาระหน้าที่ในระหว่างการแพร่เชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 สามารถปรับใช้ให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพจริงของสังคมปัจจุบัน สามารถเข้าถึงผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกอาชีพ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรนำไปประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจเนื้อหาแก่ประชาชนให้ได้เข้าใจและยึดถือปฏิบัติอย่างทั่วกัน

ควรจัดสร้างความเข้าใจเนื้อหาสาระแก่ผู้นำท้องถิ่น เช่น อิหม่าม มัสยิด กำนันผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เพื่อนำไปอธิบายหลักความจริงของบทบัญญัติแก่ชุมชนในระดับหมู่บ้าน ชุมชน ได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างถูกต้อง ทั้งนี้จะสามารถยับยั้ง ป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2563). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 137 ตอนพิเศษ 48 ง วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่อง “ชื่อและอาการสำคัญของโรคติดต่ออันตราย (ฉบับที่ 3). สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/law.php?law=1>
- มหาวิทยาลัยจอห์นส์ฮอปกินส์. (2563). ไวรัสโคโรนา : ที่มา อาการ การรักษา และการป้องกันโรคโควิด-19. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/features-51734255>
- สำนักงานจุฬาราชมนตรี. (2563). ประกาศจุฬาราชมนตรี เรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ว่าด้วยเรื่อง การละหมาดวันศุกร์ การละหมาดญะมาอะห์ และการจัดกิจกรรมและการรวมตัวกันเป็นกลุ่มสำหรับในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และในพื้นที่ที่รัฐบาลประกาศห้ามรวมตัว (ฉบับที่ 1/2563). สืบค้นจาก <https://www.skthai.org/th/news/89753>.

- Abu Sulaiman. (1423). *Fiqh al –Dhururah wa Tatbeeqatihi al– Muasarah Afaq wa Abaad*, SilsilahMuhadharaat al– Ulama’ al– Bariseen,ruqom 2, al– Bank al – Islami lilbuhuth wa al– Tadreeb. Jeddah.
- Abu Zahrah. (1958). *Usul al– Fiqh*, Dar al– Fikr al– Arabi.
- Ahmad. (1996). *Musnadal– Imam Ahmad bin Hambal*, Ruqmun 5866, Muassah al– Risalah, Bairut.
- Al– Ammari. (1440). *Ahkamkaul al– Muassin*. Makkah famary1@gmail.com
- Al– Ansari. (1991). *al– Hudud al– Anifahwa al– Ta’rifat al– Daqiqah*, Markaz Jumiah al–Majid lilsaqafah wa al – Turath, Bairut.
- Al– Bukhari. (2002). *Sahihal– Bukhari*, Dar IbnKthir, Bairut.
- Al– Dardir. (n.d.a). *al– Sharh al– Kabirma’Hashiyah al– Dassuki*, Dar al– Fikr, Bairut.
- Al– Dardir. (n.d.b). *al– Sharh al– Dhagirala Akrah al– Masalikila Mazhab al– Imam Malik*, Dar al– Ma’rif, misr.
- Al–Ghazali. (1322). *al–Mustashfa minIlmi al– Usol*, Muassah al– Halbi wa Shurakauhulinnashr wa al– Tausi’.
- Al– Jurjani. (1938). *Kitab al–ta’rifat*, Sharikah Maktabah wa Matbaah Mustafa al– Hakbi, misr.
- Al –Kasani. (2003). *Bidaia al– Sinaia fi Tarteeb al– Shara–ia*,T2, Darul al– Kutub al– Ilmiyah, Bairut,
- Al –Razee. (1992). *Ahkam al– Quran*, p1, Dar al – Mashaf , Sharikah Maktabah wa Matbaah, misr.
- Al– Zuhaili. (1985). *Nadhariah al–Dhururah al– Shariah Muqarantan maa al– Qanoon al– Wadiah*, Muassah al– Risalah, Bairut.
- Ali al – Qurrah Daghi. (2020). *Salah al – Jamaahwa al – Jumuah fi zaman al – Waba’ Corona*. Retrieved from <https://arabicpost.net>.
- Ali Haidar. (2003). *Durru al– Hukkam Sharh Majallah al– Ahkam*, Dar Ilmu al– Kutub, al– Riyadh.
- Al–Ma’nawi. (1990). *al– TawfiqalaMuhimmat al– Ta’reef*, Dar al– Fikr al– Muasir, Bairut.
- Al–Nawawi. (n.d.). *al– Majmu’ Sharh al– MuhazzabliiShirazi*, Maktabah al– Irshad, Jiddah.
- Al–Sarkhasri. (1421). *al–Mabsoot*, Dar al– Fikr, Bairut.

- Al-Shawkani. (1982). *Nailu Aotor*, Dar ibn Qaiyim, al – Saudiah.
- Al-Tirmizi. (1996). *al- Jamia’ al- Kabir*, Dar al- Gharbi al- Islami.
- Ibn Hibban. (n.d.). *Sahih Ibn Hibban*, Dar al- Maarif. Misr.
- Ibn Juza. (n.d.). *Qawanin al – Ahkam al- Shariah wa Masail al- Furu’al- Fiqhiah*, Dar al-Ilm lil Malayin, Bairut.
- Ibn Majah. (n.d.). *Sunan Ibn Majah*,Matbah Dar Ihya al- Kutub al- Arabiah.
- Ibn Qudamah. (1984). *al- Mugni wa al- Sharh al- Kabir*, Dar al- fikr, Bairut.
- Ibn Taimiah. (2004). *Majmu’fatawa*, Wizarah al- Su’uoon al- Islamiahwa al- awqafwa al- Da’wah, Saudiah.
- Malik bin Anas. (2016). *Al- Muata’*, Markaz al- Buhooth wa Tikniah al- Ma’lumat,Dar al- Ta’sil.
- Muhammad Alish. (n.d.). *Manah al- Ja’lilala Mukhtasar al-Allamah Khalil*, al- Ma’lumah al- Nasr, Bairut.
- Muslim. (1991). *Sahih Muslim*,Matabia al- Wafaa’, al- Mansurah.
- Sharkasi. (1988). *al- Bahr al- Muheet fi al- Usol al- Fiqh*, Wizarah al- Auaqaf wa al- Shuuoon al- Islamiah, al- Kuwait.
- Yaman Talaat. (2020). *Hukmun tarikah Zalah al – Jumuah wa al – Ja’madah manaan litafasshiFairuscoronag*. Retrieved from <https://www.elbalad.news/4221815>